

מחולליה של תחיית הסהרוריות

חברתית ופוליטית אין אונות מדהימה כל כך? אפשר, כמובן, להאשים את בן גוריון שהיה להוט כל כך לספח את המחנה החרדי אל מחייבי המדינה, שפטור את בחורי הישיבה משירות צבאי, שלא העמיד את החזון איש, בעל "העגלה המלאה" על מקומו הנכון (שהרי יכול היה להצביע על "ההצלחה" הכבירה של התפילה והלימוד להציל את עם ישראל במלחמת העולם השנייה, ולא עשה כן).

אפשר, כמובן, להצביע על כך שרוב עם ישראל היה ונשאר "מסורתי", וכי רק לתקופה קצרה, בשל הלחץ החברתי "הבלתי הוגן" של ותיקי הישוב, שכפו עליהם את "הר" הרציונליות "כגיגית", זנח את מנהגי אבותיו. הרוב הזה חזר להיות מה שהיה, ומה שרצה להיות, ומה שנמנע ממנו להיות בתקופה קצרה "בלתי

בני העלייה השנייה והשלישית ניסו לרפא את עצמם מהמחלה הקשה הזאת, שדבקה בנו לאורך הדורות כספחת הם ניסו לחזור אל המציאות

תקנית" של ההתפכחות הציונית. אפשר, כמובן, להצביע על פוליטיקאים חסרי מצפון, שברדיפתם אחר השלטון, נכנעים לדתיים וחרדים, המהווים לשון מאזניים במארג הפוליטי הישראלי, וכדי להשקיט את מצפונם ואת גלי ההתמרמרות בציבור, הם מלעיטים אותו בקלישאות פסאודו-לאומיות ופסאודו-דתיות.

אלא שאנו סבים סביב זנבנו, ובמקום להצביע על מניעים מצטברים, אנחנו מצביעים על תופעות, והרי את התופעות כבר תיארתי לעיל, ותיארו טובים ממני בקוננם על האסון ההולך ומתרגש עלינו, כשנדמה שאין בכוחנו לעשות כנגדו דבר, כאילו גזירה קדומה מנתבת את דרכנו במבוכי ההיסטוריה.

שלושה סוסים טרויאנים ההורסים את החילונית מבפנים

לי נדמה שלמחלתנו האנושה, המתחדשת עלינו בעת הקשה הזאת, שלושה מחוללים, "שלושה אבות", שאם נעז להביט אליהם ללא פניות, לקרוא את שפתם בלי אפולוגטיקה, לנתח את יעדיהם באזמל ההגיון יש אולי סיכוי לאתר את הנגע, ואולי אף לחדש את מלאכת הריפוי, שהחלו בה נפילי העלייה השנייה והשלישית. "שלושה אבות" אלה הם בעיני התני"ך, יצירתו של

ש"י עגנון ומשנתו של ישעיהו ליבוביץ וכל זאת משום שלשלושה אלה יש השפעה אדירה על היהדות החילונית המודרנית, השפעה שאין לשום גורם אחר בעולם האמוני: את התלמוד ואת הספרות הרבנית אין היהודי החילוני מכיר כלל, מהעולם הקבלי חסידי הוא מסתייג, והוא אף לועג לו, כנ"ל לגבי

הדתיות העממית הפרימיטיבית, השטופה באמונות טפלות, לחשים וקמיעות. אבל את התני"ך העריצה הציונות החלוצית החילונית, את

עגנון היא אפיינה (בטעות!) כחלק מהתרבות החדשה המורדת בדת, ואת ליבוביץ אימצה אל לבה האינטליגנציה החילונית, משום "ההגיון" של משנתו, ומשום דרישת-הטפתו לצאת מן השטחים ללא הסכם, דרישה שרואה על פניה "שמאלנית" ונוגדת תכלית ניהוד כל מה שיקר למאמינים הקנאים. כך קרה שהמחנה החילוני הביא על עצמו, במו ידיו, את "הסוס הטרויאני" הזה. המחנה החילוני הרס מבפנים את מעט החיסון נגד נגיף הסהרוריות, שנפילי העלייה השנייה והשלישית הצליחו להחזיר לנפשיותו.

כל אחד מ"שלושה אבות" אלה הצליח להתעות את המחנה החילוני משום המסווה הבלתי מזיק שכל אחד מהם עטה על עצמו:

מנדלי מוכר ספרים, ברדיצ'בסקי, ביאליק וברנר היו מאבחניה הגדולים של המחלה, נביאי הציונות המדינית הציגו את מרשם התרופה, ובני העלייה השנייה והשלישית היו החולים שריפאו עצמם בייסורים גדולים ריפאו את עצמם, וכמעט ריפאו גם אותנו.

המחלה הנוראה היא הסהרוריות, והחולים האנושים הננו אנחנו, העם היהודי המיוסר, ששיב של תקווה זרח עליו לפני שניים שלושה דורות, והוא הולך ומתפוגג לנוכח "הווירוס" הקטלני שפוגע בנו, ואינו מניח לנו מזה אלפי שנים: אנחנו איננו מכירים בתקופה של המציאות, המציאות היא עבורנו חיזון עוועים, שאיננו מסתדר עם מה שנראה לנו כאמת ללא ספק. בשל "האמת" הזאת האמנו שנוכל לגבור על אימפריות כמו בבל ורומי, שלגויים שסובבים אותנו לאורך

ההיסטוריה יש תפקיד (אם בכלל) רק בקשר אלינו, שלנו יש צינור קשר ישיר אל הקדוש ברוך הוא, שהקדוש ברוך הוא מקבל הוראות מן הצדיקים, שיש בכוחנו לגבור על אמריקה ועל מאות מיליוני המוסלמים בעולם בכוח האמונה, שהאלוהים "חייב" לעמוד בהבטחות שאנו שמנו בפיו, שיש לנו בשורה מדהימה לעולם, ומשום כך העולם הוא כפרת ציפורנו הקטנה. בני העלייה השנייה והשלישית ניסו לרפא את עצמם מהמחלה הקשה הזאת, שדבקה בנו לאורך הדורות כספחת הם ניסו לחזור אל המציאות, אל שטף החיים הריאליים. אלה דברים ידועים ומפורסמים, ואין טעם להכביר עליהם מילים. מכל מקום, לי ברור מעל כל ספק, שמכוח האתוס הכביר שלהם קמה המדינה הזאת, שהיא מן הנסים הגדולים בתולדות העמים, "נס" שחוללהו אנשים חילוניים, כאלה שמרדו ברוב המאפיינים התבניתיים של העם היהודי הקלאסי.

קונטרה-רבולוציה למהפכה הציונית-חילונית

והנה, לנגד עינינו, קמה ומתגבשת מהפיכה שכנגד, קונטרה-רבולוציה למהפיכה הציונית החילונית שהביאה אותנו עד הלום: אנשים שהחשבו לחילוניים, על פי לבושם, מקום מגוריהם, מנהגיהם (משחקי

כדורגל, ים, מנגלים, טלוויזיה בשבת) משחרים לפתחם של צדיקים ומבקשים מים קדושים, בקבוקי שמן לסגולה, קמיעות, גם מי שמחשיב את עצמו לינאורי, "מבין" את הנהייה לחזור אל ערכיו של "ישראל סבא", "להחזיר עטרה ליושנה", "מבין" את הלהט "החלוצי" של מי ששולל את זכות ההגדרה העצמית, ואף את זכות הקיום, של הפלשתינאים;

"מבין" את הדרישה הממש אולטימטיבית של חובשי הכיפות הסרוגות לשאוב את כל עם ישראל

אל תוך מערבולת של אלימות אינסופית, וכל זאת בשם הבטחה אלוהית, שהם ורק הם יודעים את פשרה; "מבין" את הטענה האבסורדית של החרדים, שהם מגינים על עם ישראל בתפילה ובלמוד תורה, ועל כן אפילו המחשבה על גיוסם לצה"ל היא חטא בל יכופר; "מבין" שמשלם המסים החילוני חייב לממן את החינוך החרדי העיון אותו והמתנכר למדינתו.

כיצד נעשה הציבור החילוני, שעד לפני שלושים שנה עוד העריץ את האתוס החלוצי של נפילי העלייה השנייה והשלישית, ל"מבין" כל כך גדול ללבם של הנציגים החדשים של הסהרוריות הלאומית הקלאסית? כיצד קרה שהקדמה פועלת במדינתנו בכיוון ההפוך? כיצד קרה שהרוב החילוני מלאה מבחינה

עגנון: מסר אמוני אדוק וחשוך

"שלושת אבות" הסהרוריות הם בעיני התני"ך, יצירתו של ש"י עגנון ומשנתו של ישעיהו ליבוביץ

התנ"ך כספר המועדף

התנ"ך היה בעיני החלוצים הספר המועדף מכל מדף הספר העברי, כי בו מתוארים חיים לאומיים, עבודת אדמה, מנגנון שלטוני, צבא כל המרכיבים שכל כך חסרו לעם ישראל בקרוב ל-1900 שנות גלות. הספר הזה הראה שאנו קשורים היסטורית לפיסת קרקע קטנה ולריאליה כלשהי, וכי לא היינו תמיד

עקורים ומגורשים, ובמקרה הטוב - נסבלים על ידי הגויים. אך המסרים הארציים האלה, שנראים בצדק חיוניים לבניית עולם עברי חדש, הם לא המסרים

העיקריים של המקרא. המסרים העיקריים שלו הם אחרים לגמרי: הם משרים שיש אלוהים בורא עולם, וכי יש אנשים המסוגלים לצטט אותו למלותיו ("כי אמר ה'"), שיש השגחה מוכחת על ידי אותו האל, וכי אנו, עם ישראל, הננו מושא השגחתו העיקרי, יען כי אנחנו עם סגולה. שלושה רעיונות חסרי שחר אלה נטמעו לתוך נפשנו, ללא ביקורת, תוך חתירתנו אחר המסרים "הריאליים" שהוזכרו לעיל, והפכו אותנו לסרבני הגיון וקהי חושים כלפי המציאות. העיסוק במקרא הפך לעיסוק באפולוגטיקה של המסרים האבסורדיים והבלתי מוסריים. מי שגדל על המוסכמה שהכתוב במקרא הוא

אמת מועד לכל פורענות - מועד לכל נבלה שבעולם, כי למי יש זכות להתווכח עם דבר אלוהים "מוכח"? למסר העיקרי של עגנון הייתה הסוואה מתוחכמת, והיא שהוליקה שולל את הציבור החילוני כולו (כולנו לומדים בבית הספר, וכולנו חוייבנו לקרוא עגנון). הוא הצליח לנטוע בקוראיו את התחושה שביצירתו יש כתב אשמה כבד נגד הדת. גדולי המבקרים הלכו שולל אחרי התבניות החדשות והמתוחכמות של עגנון, המיוסדות על פירותיה של המחשבה המודרנית, וטעו, בעקבות כך, לחשוב שאף הבשורה חדשה. היו בין חוקרי הספרות ומבקריה שהכתירו את עגנון בתואר "המרוד בדת" הגדול ביותר בספרות העברית יותר מיליג, מנדלי, ברדיצ'בסקי וטשרניחובסקי. הגדיל לעשות מכולם הסופר משה שמיר, אשר אפיין את עגנון כ"נטול אמונה, נטול דת" ו"מחריב דת".

עגנון כמוליך שולל

אין לי ספק, כי עגנון, בתחכמו הרב, הצליח להוליד שולל את קוראיו, את חוקריו ואת מבקריו, ולמעשה, המסר שלו הוא מסר אמוני קלאסי, ואף אדוק וחשוך, למרות התחבולות הספרותיות והפסיכולוגיות המודרניות. אם יש ביצירתו מרד, הרי שהוא נגד המוסכמות החברתיות בקהילה של שלומי אמוני ישראל (כמו השידוכין הכפויים), ופה ושם גם קצת הרהורים על דרכי האל בהנהגת העולם; אך ביסודה, השרישה בנו יצירת עגנון את האמונה שהיהדות האמיתית היא יהדות הגטו, זו שהגיעה לשיאה

בגלות. המסר של עגנון הוא שכל מי שביקש לצאת מהעולם הנפלא הזה שיצרה היהדות, אם על ידי פנייה לצינות החילונית, ואם על ידי התבוללות דמו בראשו, או נכון יותר דמו בראשו, שכן, כולנו סבלנו ונסבל גם בעתיד, בשל "סטיות" כאלו. על כך, ביצירת עגנון השואה היא עונש על כך שהיהודים התחתנו בגויים (הסיפור "כיסוי הדם" - ממש כמו במשנתם של הרבי מסאטמר והחזון איש!), ואילו החיזיון המפעים של עליית רבבות לארץ ישראל והקמת המדינה הוא עבורו נושא לסאטירה ארסית ("ספר המדינה"). במסווה חדש מוסר לנו עגנון את אותו מסר ישן וחבוט של המקרא, שיש השגחה מוכחת בעולם (הסיפור "תהילה"), וכי עם ישראל נבחר, ועמי העולם הם גרועים מערפדים (הסיפור "האדונית והרוכל").

ליבוץ המתוחכם

התחכום של ליבוץ עולה על זה של עגנון. הוא מציג את עצמו כמאמין, ולא כהומניסט. אדרבה, הוא מצהיר שהוא עוין את ההומניזם ואת המוסר, וכל מי שמייחס לו תכונות מוסריות עושה זאת על אחריותו. אלא שמבחינה פוליטית וחברתית הוא טוען את אותן הטענות שטוען השמאל הישראלי, שהוא רובו

ככולו חילוני. הכוונה היא, בעיקר לדרשה הנמרצת שלו לצאת מן השטחים ללא הסכם; ללעג הסרקסטי שלו כלפי הסוגדים לאבנים, לקברים ל"ארץ ישראל

המסרים העיקריים של התנ"ך הם: שיש אלוהים בורא עולם; כי יש אנשים המסוגלים לצטט אותו למלותיו, שיש השגחה מוכחת; ושנחנו עם סגולה

השלמה"; לגיניו החרף שלו כלפי הפרת זכויות האדם; לתמיכה הבלתי מסויגת שלו בחופש ביטוי מוחלט וכד' - מסרים מהופכים ממש למסריהם של מחנה הכיפות הסרוגות, ואף של המחנה החדר. המחנה המשכיל החילוני הלך שבי אחרי המסרים האלה, שהיו אף יותר קיצוניים ממה שהם עצמם היו מעיזים לבטא, מבלי שייחשבו בעיני האוכלוסייה הדתית ומסורתית לעוכרי ישראל. אך המחנה החילוני הזה לא נתן אל לבו כי מאחורי הפאסדה המתקדמת מאוד של איש מדע "הגינני" ו"נאורי" זה מסתתר מסר ישן נושן, אף יותר קיצוני משל עגנון, והוא שיש רק יהדות אחת זו שמקיימת תורה ומצוות. קיום המצוות הוא סימנה היחיד של היהדות. למעשה, עולם הגטו של הגלות הוא השיא שאליו הגיעה היהדות מעולם. העולם הישראלי החדש מעורר בליבוץ תיעוב עמוק, והוא ראוי לגרוע שבגידופים. עיקר העיקרים: עצם קיומו של היהודי החילוני אינו לגיטימי!

אני משוכנע ששלושה אלה הם מחולליה של האין-אונות החילונית לנוכח האימה החשיכה המתרגשת על עמנו בתקופה האחרונה, אני משוכנע כי הם מן הגורמים העיקריים להתנערות מערכיהם הנפלאים של בני העלייה השנייה והשלישית, הם שגרמו למחנה המפוכח, לכאורה, להיות "סלחנים" ו"מבינים" כלפי הדתיות החשוכה, כלפי הנהירה אחרי הקמיעות, המים הקדושים וסגולות

ליבוץ: תיעוב עמוק לעולמו של הישראלי החדש

הצדיקים. הם שגרמו למחנה זה להיות "סלחנים" ו"מבינים" ללבם של המשתמטים מעבודה, מנשיאה בעול המנגנון הלאומי, משירות בצבא. הם שגרמו למחנה החילוני לראות עצמו מבחינה לאומית בעמדה נחותה של בעל "עגלה ריקה". מי שקורא את התנ"ך, את עגנון ואת ליבוץ על פי הפרשנות ההרמוניסטית הקיימת, ומרביתנו אנוסים לעשות כן הופך בעל כורחו ל"מבין" את המניעים "השורשיים" של העולם האבסורדי המשתלט על חייו.

אנחנו חורים לחלות במחלתו הלאומית האנושה: אנחנו מהלכים כסהרורים על פיה של תהום פעורה תהום השקר וההתכחשות למציאות, ומעט המפוכחים בינינו פוכרים ידיים בייאוש, ומודעים לכך שהם רפי כוח מכדי למנוע את

האסון, וכל זאת משום האינדוקטרינציה הדתית הגלויה והסמויה לה הם, וכולנו, חשופים מהרגע הראשון שבו מאלפים

ביצירת עגנון השואה היא עונש על כך שהיהודים התחתנו בגויים, ממש כמו במשנתם של הרבי מסאטמר והחזון איש

אותנו דעת. התנ"ך הוא ללא ספק הסיבה העיקרית למחלתו הנוראה הוא מסמך אנושי אדיר עצמה המצהיר שהוא מצטט את האל. להצהרה זו מתלווים איומים נוראים, ואלה יחד גורמים לכך שכל טיעון מופרך, וכל ציווי אבסורדי זוכים לחיי נצח בעיני המאמינים. עגנון וליבוץ מסייעים לטיעונים וציוויים אלה להיראות רלוונטיים אף בעיני היהודי החילוני החופשי, ובדרך זו לפוגג את כוח הביקורת והשיפוט שלו.

כדי להירפא, צריך קודם להכיר בעובדה שחילוני במחלה קשה, צריך לאתר את הנגע ואת גורמיו, ואז לאזור כוחות להילחם בו. התעלמות או השלמה עם המצב - עלולות להוליד אותנו חזרה אל מבוכות האסון, מהם נחלצה הצינות החילונית בדי עמל.